

Beleidsadvies gamen en sociale media voor het onderwijs

 **HELDER
OP SCHOOL**

Colofon

Projectleiding
Simone Onrust

Redactie
Daphne Visser
Simone Onrust
Antonius J. van Rooij

Illustraties
Canon Nederland N.V.

Deze uitgave is te bestellen via www.trimbos.nl/webwinkel met artikelnummer **AF1797**

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030-297 11 00
F: 030-297 11 11

© 2020, Trimbos-instituut, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.

Inhoudsopgave

Achtergrond.....	5
Afbakening onderwerp: te veel – te vaak.....	6
Methode	7
Beleidsadvies.....	8
Beleid	8
Signaleren & Begeleiden.....	12
Omgeving.....	14
Educatie.....	16
Voorbeeldreglement Gamers en Sociale Media	17

Achtergrond

Er ontstaan steeds meer zorgen over de schaduwkant van gamen en sociale media. In 2017 bleek uit een evaluatie van het Trimbos-instituut dat er op scholen zeer veel behoefte is aan handvatten wat betreft **te veel en te vaak** met gamen en sociale media bezig zijn¹ - en de verstorende werking die dit kan hebben. In reactie hierop werd gestart met de ontwikkeling van materialen over gamen en sociale media vanuit het programma Gezonde School en Genotmiddelen. In 2019 werd dit programma hernoemd naar Helder op School, mede om niet middel gebonden problemen (zoals gamen en sociale media, en potentieel gokken in de toekomst) een plek te kunnen geven.

Het Helder op School gedachtengoed gaat uit van verschillende pijlers:

- ✚ **Beleid.** De basis is een goed beleid met heldere afspraken die bij iedereen bekend zijn.
- ✚ **Educatie.** De lesprogramma's en materialen zijn afgestemd op het niveau en de leeftijd van de leerlingen of studenten, geven actuele informatie en leren hen vaardigheden om verstandige keuzes te kunnen maken.
- ✚ **Signaleren & Begeleiden.** Het signaleren en begeleiden van individuele leerlingen met (beginnende) problemen op dit gebied vraagt om specifieke kennis en vaardigheden van de medewerkers en een gedegen zorgplan.
- ✚ **Omgeving.** De fysieke omgeving is zoveel mogelijk aangepast, bijvoorbeeld met een speciale gameruimte, en de sociale omgeving - de ouders - wordt actief betrokken met informatie en speciale ouderavonden.

Wat betreft gamen en sociale media is in eerste instantie gewerkt aan de pijlers ouderbetrokkenheid, signaleren en begeleiden en beleid. Dit sluit aan bij een eerdere verkenning, waaruit bleek dat de omgeving (docenten en ouders) een belangrijke rol speelt bij gameproblematiek en de eerste stap zou moeten zijn wat betreft inspanningen².

In het najaar van 2019 werden de materialen over gamen en sociale media openbaar gemaakt op het congres Helder op School. De materialen richten zich op signaleren en begeleiden (**e-learning** voor docenten³) en op de omgeving (**ouderavond** voor het primair⁴ en voortgezet onderwijs⁵).

Als laatste stap is gewerkt aan onderbouwd beleidsadvies voor scholen wat betreft verstoord (overmatig) game en sociale media gedrag. Dit beleidsadvies ligt hier voor u.

¹ Verkerk, R., Heijnen, W., Van Rooij, A. J., & Lammers, J. (2017). *Inventarisatie gamen en sociale media gebruik binnen het onderwijs*. Utrecht: Trimbos-instituut.

² Van Leeuwen, L., & Goossens, F. X. (2016). *Problematisch gamen: aanbevelingen voor preventie*. Utrecht: Trimbos Instituut.

³ Van Rooij, A.J., Visser, D., Onrust, S., & Kamps, L. (2019). *E-learning Gamens en Sociale Media*. Utrecht: Trimbos-instituut.

⁴ Visser, D., Onrust, S., & Van Rooij, A.J. (2019). *Gamen en Sociale Media: Ouderavond (po)*. Utrecht: Trimbos-instituut.

⁵ Visser, D., Onrust, S., & Van Rooij, A.J. (2019). *Gamen en Sociale Media: Ouderavond (vo)*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Afbakening onderwerp: te veel – te vaak

De focus ligt op de keten van verstoord gedrag, bijvoorbeeld leerlingen die slaperig in de klas zitten door te veel gamen en misschien extra begeleiding nodig hebben om te blijven functioneren op school. Gezien de breedte van het onderwerp en de vermenging met algemene mediawijsheid en digitale geletterdheid is het van belang om af te bakenen.

Dit beleidsadvies gaat over het **te veel en te vaak** bezig zijn met gamen en sociale media. Dit omdat het huidige project zich situeert in de hulpverleningsketen naar de verslavingszorg toe, als onderdeel van getrapte zorg. De meeste leerlingen zullen gezond en met veel plezier gebruik maken van games en sociale media. Voor een enkeling ontstaan (soms tijdelijke) problemen. Hier is het belangrijk om tijdig te signaleren en te begeleiden. Maar anderzijds is het ook van belang om **niet te snel** restricties op te leggen.

Digitalisering, smartphones en het internet roepen veel vragen op. Hier en daar ontstaan nieuwe problemen, of krijgen bestaande problemen een groter bereik. Er is reeds veel geschreven over mediawijsheid, cyberpesten, naaktfoto's, filter-bubbles, tracking-cookies, reclame, et cetera. Dit valt wat het huidige project betreft buiten de scope – dit project richt zich op overmatig gedrag, met als doel om de gezonde balans te herstellen.

Hierbij is het goed om expliciet te benoemen dat dit project niet anti-gamen of anti sociale media is. Zowel gamen als gebruik van sociale media vormt een normale vorm van tijdsbesteding die in eerste instantie talloze voordelen biedt. Het gedrag verminderen of terugbrengen naar het laagst haalbare niveau is geen doel op zich. Het doel is om kwetsbare jongeren die doorschieten in gedrag - en hierdoor niet meer functioneren op school - te helpen om beter om te gaan met de verleidingen.

Methode

Om te komen tot een beleidsadvies zijn we stapsgewijs te werk gegaan. Allereerst is er geïnterviewd wat er reeds bekend is vanuit de literatuur en reeds bestaat aan beleidsadviezen. Dit is aangevuld met een inventarisatie bij een expertgroep, bestaande uit experts op het gebied van (preventieve) verslavingszorg met een specialisatie op het gebied van mediagedrag.

Na deze uiteenzetting is een vragenlijst ontwikkeld waarin de mate van steun werd uitgevraagd met betrekking tot de diverse beleidsmaatregelen. Deze vragenlijst is uitgezet onder preventiemedewerkers en andere experts op het gebied van mediagedrag.

De mate van steun voor de diverse beleidsmaatregelen, bleek afwisselend te zijn. Om hier de juiste betekenis aan te geven, is opnieuw overleg geweest met de expertgroep. In dit overleg zijn de resultaten gepresenteerd en is gevraagd om argumentatie voor de mate van steun. De uitkomsten hiervan hebben geleid tot dit beleidsadvies.

Het beleidsadvies is uitgewerkt aan de hand van de pijlers van Helder op School. Afsluitend is per pijler een overzicht toegevoegd waaruit de mate van steun direct zichtbaar wordt. Voor het overzicht is de volgende rangschikking gebruikt: “veel steun”, “niet eenduidig” en “nauwelijks steun”. Tevens is de kolom “complex” toegevoegd. Voor enkele maatregelen geldt dat, hoewel er een bepaalde mate van steun voor is, deze in de praktijk moeilijk te realiseren zijn. Deze maatregelen krijgen naast de aanduiding voor de mate van steun, tevens een aanduiding in de kolom “complex in uitvoering”.

Het is goed om te weten dat er een aantal wettelijke bepalingen zijn over (het innemen van) mobiele telefoons van leerlingen. Mobiele telefoons van leerlingen mogen enkel worden ingenomen tijdens schooltijd. Daarnaast mogen mobiele telefoon enkel ingenomen worden wanneer dit beschreven staat in het schoolreglement. Dit betekent ook dat de leerling de mogelijkheid heeft om tegen het besluit (van het innemen van de mobiele telefoon) in te gaan. Medewerkers mogen mobiele telefoons niet afpakken, maar mogen alleen vragen of de leerling de mobiele telefoon overhandigt. Als laatste is het niet toegestaan om op de mobiele telefoon van een leerling te kijken. Meer informatie over de wettelijke bepalingen vindt u op de website van Helder op School.

Afsluitend is een voorbeeldreglement Gamens en Sociale Media toegevoegd.

Beleidsadvies

Beleid

Om problematisch gamegedrag en sociale mediagebruik van leerlingen te voorkomen, is het belangrijk dat scholen een **beleid opstellen rondom mediagedrag**. Het is van belang dat dit schriftelijk wordt vastgelegd. In het beleidsdocument worden gedragsregels opgenomen rondom verschillende mediagedragingen. Denk hierbij aan het gebruik van mobiele telefoons, laptops en sociale media en het spelen van games.

“Dat er regels moeten komen, is duidelijk. Zonder regels heeft niemand houvast.”

“Gedragsregels die op school gelden neem je mee in je sociaal media beleid. Hoe je met elkaar omgaat real-life en op sociale media maakt geen verschil.”

Tevens is het belangrijk dat de handhaving van de gedragsregels wordt uitgewerkt in het beleidsdocument. Dit bestaat uit de wijze waarop de school de naleving van gedragsregels controleert en uit de sancties die verbonden zijn aan overtredingen⁶. Het wordt aangeraden om leerlingen te betrekken bij het opstellen van het beleid rondom mediagedrag. Het betrekken van leerlingen bij het opstellen van het beleid kan leiden tot nieuwe inzichten. Tevens worden regels eerder geaccepteerd door leerlingen, wanneer zij een rol hebben gespeeld in het opstellen van het beleid⁷.

“Het belang van het handhaven steeds benadrukken. Als dit niet gebeurt verwateren de regels en verliezen de regels het effect. Bovendien zullen de docenten en medewerkers die de handhaving wel uitvoeren problemen krijgen.”

“Duidelijk maken wat de visie is die de school uitdraagt; Richtlijnen en huisregels duidelijk zichtbaar in school. Docenten en medewerkers moeten op een lijn zitten. Als er geen eenduidigheid is, worden docenten en medewerkers uitgespeeld door de leerlingen.”

“Leerlingen betrekken bij regels met betrekking tot gamen en sociale media. Op die manier kan er draagkracht gecreëerd worden.”

Het verbieden van de mobiele telefoon kan een averechts effect hebben. Volgens de experts gebruiken leerlingen hun mobiele telefoon minder vaak, als het beleid rondom mobiele telefoons enigszins wordt toegestaan. Het wordt dan ook aangeraden om het gebruik van mobiele telefoons niet geheel te verbieden, maar te reguleren. Dit kan gedaan worden door mobiele telefoons selectief te gebruiken voor de uitvoering van taken en opdrachten. Onderwijs gerelateerd gebruik kan op deze manier wel worden toegestaan⁸. Het gebruik van de mobiele telefoon tijdens de les mag enkel wanneer de docent hier toestemming voor geeft.

⁶ Gao, Q., Yan, Z., Zhao, C., Pan, Y., & Mo, L. (2014). *To ban or not to ban: Differences in mobile phone policies at elementary, middle, and high schools*. *Computers in Human Behavior*, 38, 25-32.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2014.05.011>

⁷ Kennisnet. (2019). *Schoolbeleid voor smartphones*. Geraadpleegd van https://www.kennisnet.nl/app/uploads/kennisnet/publicatie/Schoolbeleid_voor_smartphones.pdf

⁸ Kennisnet. (2017). *Monitor Jeugd en Media 2017*. Geraadpleegd van https://www.kennisnet.nl/app/uploads/kennisnet/publicatie/jeugd_media/Kennisnet_Monitor_Jeugd_en_Media_2017.pdf

“Ik denk wel dat dat goed is. Goed voor scholen om te kijken hoe kun je een les opdelen. Meer vrijheid geven. Ik kan mij voorstellen dat dit positief kan werken. Goed om zulke momenten te hebben. Dingen afsluiten kan averechts werken.”

“Deze worden gebruikt als de docent aangeeft dat het mag en alleen voor onderwijs doeleinden.”

Enkele experts geven aan dat het primair onderwijs bij voorkeur telefoonvrij moet zijn. Daartegenover staat dat het verbieden van de mobiele telefoon op het primair onderwijs waarschijnlijk niet haalbaar is. De meeste leerlingen zijn al in het bezit van een mobiele telefoon. Aangeraden wordt om mobiele telefoons aan het begin van de schooldag in te nemen. Aansluitend kunnen er vaste telefoonmomenten ingesteld worden om zo de controle op het mobiele telefoongebruik te waarborgen.

“Basisonderwijs telefoonvrij is al niet meer haalbaar. Regel dus wat er moet gebeuren met de mobiele telefoon aan het begin van de schooldag. Stel een of twee telefoonmomenten in. Wees duidelijk maar realistisch.”

Het instellen van wifi-vrije momenten wordt afgeraden. Veel leerlingen hebben ongelimiteerde data op hun mobiele telefoon. Het instellen van wifi-vrije momenten kan daardoor het onderscheid benadrukken tussen leerlingen met en zonder ongelimiteerde data. Daarnaast kan het invoeren van wifi-vrije momenten een aantal praktische belemmeringen met zich meebrengen. *Hoe moeten scholen dit (technisch) instellen? Op welke momenten van de dag? Wat als ik mijn leerlingen gebruik wil laten maken van wifi tijdens een wifi-vrij moment?* Een alternatief voor wifi-vrije momenten is leerlingen verplichten de vliegtuigmoden aan te zetten of de mobieltjes in te leveren in een speciaal daarvoor gemaakte telefoentas. Dit zorgt ervoor dat leerlingen niet afgeleid worden door hun mobiele telefoon. Docenten kunnen afspraken met leerlingen maken wanneer zij de mobiele telefoons uit de telefoentas kunnen halen en/of vliegtuigmodus uit mogen schakelen. Deze flexibiliteit zorgt ervoor dat deze maatregelen de voorkeur krijgen, in plaats van het instellen van wifi-vrije momenten. Een andere optie is dat mobiele telefoon moeten worden opgeborgen in de kluisjes. Een praktisch nadeel hiervan is dat mobiele telefoons in dit geval niet kunnen worden gebruikt voor lesdoeleinden.

“Stel je zou wifi-vrije momenten doen dan betekent dat dat je een onderscheid krijgt in jongeren die wel 4g hebben en jongeren die geen 4g hebben.”

“Op sommige scholen gaat het goed werken om de wifi toegang te blokkeren tijdens de les. Maar nooit als de docenten het hier niet mee eens zijn.”

“Wifi-vrije momenten zijn leuk, maar hoe laat je leerlingen dan gebruik maken van hun computer of telefoon voor lesdoeleinden?”

Gamen kan voor leerlingen een manier van ontspanning zijn. Wanneer gamen in zijn geheel verboden zal worden, verwachten experts dat dit leidt tot “stiekem” gamen. Het wordt dan ook afgeraden om gamen in de pauze te verbieden. In de les kan gamen wel worden verboden.

“Alles of niets-regels zijn makkelijk, maar werken in de praktijk niet.”

“Het zou beter zijn als er in de pauze niet gegamed wordt, maar dat is niet te handhaven en bovendien is de pauze er voor de leerlingen en als voor hun gamen een uitlaatklep is dan zou dat geen probleem moeten zijn.”

“Het lijkt me waardevol dat de jongeren een keuze krijgen met wat ze hun pauze vullen en dit afwegen ten opzichte van het gamen”

“Gamen mag in vrije tijd, zoals de pauze. Als de docent lesgeeft, niet gamen.”

Ook het geheel verbieden van sociale media op de school leidt misschien tot een averechts effect. Sociale media is een belangrijke vorm van nieuwsvoorziening en communicatie, ook binnen de schoolsetting. Een technisch filter om sociale media te blokkeren is dan ook niet wenselijk. Aangeraden wordt om leerlingen te stimuleren om een balans te vinden tussen het gebruik van hun mobiele telefoon en persoonlijk contact.

“Jongeren motiveren om niet enkel hun telefoon te gebruiken voor sociaal contact, maar ook inzetten op offline verbinding.”

“Enige toelating zorgt er ook voor dat leerlingen leren om met sociale media om te gaan.”

Onderwijzende en ondersteunende medewerkers hebben een voorbeeldfunctie voor leerlingen. Daarom is het gewenst dat ook zij hun mobiele telefoon enkel gebruiken voor lesdoeleinden (in het zicht van leerlingen). Op deze manier wordt de duidelijke norm gesteld dat sociale media en gamen niet te allen tijde gebruikt hoeven te worden. Mogelijk is dit niet voor elkaar school haalbaar, aangezien het op weerstand kan stuiten van de medewerkers. In dat geval is het belangrijk om het gesprek aan te gaan en te kijken welke afspraken er wel gemaakt kunnen worden. In de praktijk kan dit betekenen dat er op verschillende manieren invulling wordt gegeven aan het schoolbeleid over mediagedrag.

“Als docent en medewerker moet je het goede voorbeeld geven.”

“Docenten hebben een voorbeeld functie en dienen zich te houden aan dezelfde regels als de leerlingen. Behalve wanneer gebruik werk gerelateerd is, wat wel wordt toegestaan.”

“Regels moeten passen bij de school en door docenten gedragen worden.”

Als laatste is het wenselijk dat de school afspraken heeft gemaakt over het toevoegen van (ouders van) leerlingen op sociale media en WhatsApp groepen. Het is van belang dat de afspraken schriftelijk worden vastgelegd en worden gecommuniceerd naar alle betrokkenen. Experts reageren wisselend op dit thema. Sommigen vinden het geen probleem als medewerkers vrienden zijn met (ouders van) leerlingen. Anderen geven aan dat dit het beste kan via een speciaal werkaccount. Experts geven aan dat het niet zozeer gaat om het account dat medewerkers gebruiken. Het gaat eerder over de functie van het contact en de beperkingen van het contact. Het is niet de bedoeling dat medewerkers midden in de nacht berichten ontvangen van (ouders van) leerlingen. Experts raden aan om afspraken te maken over de functie en tijden van het contact. Daarnaast kan het prettig zijn om het contact te beperken tot school gerelateerde onderwerpen.

“Vrienden met leerlingen worden kan best, mits het om een professioneel account gaat, alle leerlingen een uitnodiging krijgen van de docent en de school ermee akkoord is. Je kunt op die manier via sociale media heel goed dingen delen die ondersteunend zijn aan de les. Daarnaast is het mogelijk om acuut persoonlijke begeleiding te bieden aan leerlingen in nood.”

<i>Maatregelen op het gebied van Beleid</i>				
	Veel steun	Niet eenduidig	Nauwelijks steun	Complex in uitvoering
Gedragsregels opstellen rondom mediagedragingen	√			
Gedragsregels vastleggen in beleid	√			
Sancties vastleggen in beleid	√			
Gedragsregels handhaven	√			
Leerlingen betrekken bij opstellen van beleid	√			
Telefoongebruik voor lesdoeleinden wanneer leerkracht toestemming geeft.	√			
Het primair onderwijs moet voor leerlingen geheel telefoon vrij zijn.	√			√
De school maakt gebruik van wifi-vrije momenten			√	√
Leerlingen: mobiele telefoons inleveren telefoontas	√			
Leerlingen: mobiele telefoons in kluisje		√		√
Gamen verbieden tijdens de les	√			
Gamen verbieden tijdens de pauze			√	
Gamen in zijn geheel verbieden op het onderwijsterrein			√	
Sociale media verbieden tijdens de pauze			√	
Sociale media in zijn geheel verbieden op het onderwijsterrein			√	
De school maakt gebruik van een technisch filter om sociale media te blokkeren		√		√
Docent gebruikt mobiele telefoon enkel voor lesdoeleinden	√			√
Medewerkers mogen vrienden worden met (ouders van) leerlingen op sociale media		√		
Medewerkers mogen enkel vrienden worden met (ouders van) leerlingen op sociale media, via een werkaccount		√		

Signaleren & Begeleiden

Het wordt aangeraden om een protocol op te stellen rondom Signaleren & Begeleiden⁹. Het is van belang dat er in het protocol wordt opgenomen **door wie er wordt gesignaleerd en begeleid** en **hoe er wordt begeleid**. Zodra er zorgen ontstaan is het wenselijk dat men weet welke vervolgstappen zij moeten nemen. Over het algemeen is de interne zorgprofessional de persoon binnen de school die leerlingen **ondersteunt** en eventueel **doorverwijst**.

“Problematisch gamegedrag en sociale mediagebruik moet ingebouwd worden in de reguliere zorgstructuren”.

Het is van belang dat de school een rol speelt bij het signaleren van problematisch gamegedrag of sociale mediagebruik. Om dit goed te kunnen doen, is het wenselijk dat medewerkers van de school getraind worden. In eerste instantie zou dit enkel kunnen gaan om het onderwijzend personeel. Het heeft echter meerwaarde als een aanzienlijk deel van de medewerkers wordt getraind. Een conciërge of kantine-medewerker kan immers ook een belangrijke rol hebben bij het signaleren van overmatig mediagegedrag.

“Ik zou zeggen dat iedereen moet signaleren. Waarom zou alleen de mentor dit moeten doen?”

Een training signaleren moet in ieder geval gaan over het herkennen van signalen van zowel problematisch als gezond gedrag. Tevens is het van belang dat er aandacht wordt besteed aan gespreksvaardigheden. Een voorbeeld van een training op het gebied van signaleren is de e-learning Gamers en Sociale Media van het Trimbos-instituut¹⁰. Ook kan de regionale instelling voor verslavingszorg trainingen op maat bieden.

“Men moet goed inschatten of het gedrag echt problematisch is.”

“Als docent moet je op een positieve manier in gesprek gaan als je je zorgen maakt over een kind. Je moet rustig verkennen en kijken wat er aan de hand is.”

Het kan prettig zijn om een medewerker te benoemen tot ‘mediacoach’^{11 12}. Deze persoon heeft als taak om andere medewerkers op de hoogte te houden van recente ontwikkeling op het gebied van (gezond) mediagebruik. Dit mag een gecertificeerd mediacoach zijn, maar is geen vereiste. Mocht het gebeuren dat er binnen de school gebrek aan kennis is of dat er handelingsverlegenheid optreedt, kan bijvoorbeeld de regionale instelling voor verslavingszorg geraadpleegd worden voor advies.

“De school heeft vaak voldoende leerlingen die kunnen helpen met updates over nieuwe ontwikkelingen. Het is aan het personeel zelf in hoeverre zij meer wil weten.”

Om leerlingen goed te kunnen begeleiden, is een goede afbakening van belang. Uit deze afbakening moet duidelijk worden **wat de school doet** en **wanneer externe zorg wordt ingeschakeld**. De route naar (externe) zorg moet tevens duidelijk zijn. Het wordt aangeraden om dit op te nemen in het protocol rondom signaleren en begeleiden. Om efficiënt door te verwijzen is het prettig als de school in ieder geval de contactgegevens heeft van de volgende schakel. De school kan ervoor kiezen om

⁹ Kennisnet. (2019). *Mediawijsheid voor schoolbestuurders*. Geraadpleegd van https://www.kennisnet.nl/app/uploads/kennisnet/publicatie/Mediawijsheid_voor_schoolbestuurders.pdf

¹⁰ Van Rooij, A.J., Visser, D., Onrust, S., & Kamps, L. (2019). *E-learning Gamers en Sociale Media*. Utrecht: Trimbos-instituut.

¹¹ Kennisnet. (2019) *Mediawijsheid voor schoolbestuurders*. Geraadpleegd van https://www.kennisnet.nl/app/uploads/kennisnet/publicatie/Mediawijsheid_voor_schoolbestuurders.pdf

¹² Mediawijsheid. (2019). *Mediacoach*. Geraadpleegd van <https://www.mediawijsheid.nl/mediacoach/>

tevens een format klaar te hebben voor doorverwijzing, denk hierbij aan een e-mail of aanmeldformulier. Voorbeelden van vervolgschakels kunnen zijn: jeugdwerkers, instelling voor verslavingszorg, GGD of maatschappelijk werk.

“Je moet een cultuur voorzien waarin leerlingen docenten en zorgpersoneel willen en kunnen aanspreken. Personeel moet zich voldoende bekwaam vinden om dit op te nemen.”

<i>Maatregelen op het gebied van Signaleren & Begeleiden</i>				
	Veel steun	Niet eenduidig	Nauwelijks steun	Complex in uitvoering
Protocol opstellen rondom signalerings- en begeleidingstraject	√			
Medewerkers trainen in herkennen van signalen (on)gezond mediagedrag	√			
Medewerkers trainen in gespreksvaardigheden	√			
Benoemen mediacoach		√		
Benoemen medewerker die zich moet <i>certificeren</i> tot mediacoach		√		
Afbakening interne en externe zorg	√			
School heeft contact met de volgende (zorg) schakel	√			

Omgeving

(Problematisch) gamegedrag en sociale mediagebruik is waarschijnlijk het meest zichtbaar in de thuissituatie. Daarnaast spelen ouders een grote rol in de opvoeding op het gebied van gamen en sociale media. Deze rol is vaak groter dan ouders zelf denken. Het is daarom belangrijk om ouders te betrekken, zowel **bij zorgen** over een leerling als **preventief**.

“Het is belangrijk om ouders te betrekken voordat het gedrag problematisch is.”

“Als school moet je korte lijnen hebben met ouders zodat zij makkelijk betrokken worden bij de problemen.”

Door middel van de ouderraad of medezeggenschapsraad, kunnen ouders worden betrokken bij het opstellen van het beleid rondom mediagedrag¹³. Het is verstandig om actueel beleid regelmatig te toetsen aan de visie van ouders, waarna dit beleid indien nodig kan worden geactualiseerd.

“Denk aan instemming van de ouderraad of betrek eventueel de ouderraad al bij het opstellen.”

Zodra het beleid is opgesteld, is het zaak dat ouders worden geïnformeerd¹⁴. Dit kan op verschillende manieren. Denk aan de nieuwsbrieven, een ouderbijeenkomst, bij inschrijving, et cetera.

“Het is aan de school om dit beleid uit te zetten en ouders hierover duidelijk te informeren.”

Soms maken ouders zich onterecht zorgen over het mediagedrag van hun kind. Het is daarom gewenst om ook ouders te informeren over gezond en problematisch gamegedrag en sociale mediagebruik. Het kan daarbij helpend zijn om ouders gespreksvaardigheden aan te reiken om gamen en het gebruik van sociale media bespreekbaar te maken. Dit kan bijvoorbeeld door middel van de ouderavond van Helder op School (voor het primair¹⁵ of voorgezet onderwijs¹⁶) of een ander aanbod van de regionale instelling voor verslavingszorg. Ook kunnen ouders worden geïnformeerd tijdens individuele gesprekken tussen de ouder en de mentor. Kies hierbij vooral voor het hetgeen dat bij de school past.

“Voor sommige scholen werkt een ouderbijeenkomst erg goed. Voor andere scholen is het belangrijk om in de gesprekken tussen mentor en ouders aandacht te hebben voor het thema.”

“Denk aan een ouderavond met informatie over overmatig gamegedrag en sociale mediagebruik. Dit kan eventueel samen met of door een preventiewerker. Er moeten leuke (inter)actieve werkvormen in zitten en misschien een inspraakronde ter inventarisatie over hoe men er over denkt.”

“Schrijf eens een artikel in een nieuwsbrief. Geef aandacht aan zowel de kansen van gamen en sociale media als ook aan de bedreigingen en risico's. Communiceren vooral niet alleen over de negatieve kant.”

¹³ Kennisnet. (2019) *Mediawijsheid voor schoolbestuurders*. Geraadpleegd van https://www.kennisnet.nl/app/uploads/kennisnet/publicatie/Mediawijsheid_voor_schoolbestuurders.pdf

¹⁴ Gao, Q., Yan, Z., Zhao, C., Pan, Y., & Mo, L. (2014). *To ban or not to ban: Differences in mobile phone policies at elementary, middle, and high schools*. *Computers in Human Behavior*, 38, 25-32. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2014.05.011>

¹⁵ Visser, D., Onrust, S., & Van Rooij, A.J. (2019). *Gamen en Sociale Media: Ouderavond (po)*. Utrecht: Trimbos-instituut.

¹⁶ Visser, D., Onrust, S., & Van Rooij, A.J. (2019). *Gamen en Sociale Media: Ouderavond (vo)*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Zodra er zorgen zijn over het mediagedrag van een leerling geven alle experts aan dat ouders moeten worden ingelicht. Idealiter vervullen ouders ook een signalerende functie. Het is belangrijk dat ouders weten bij wie zij terecht kunnen met zorgen. Hou er rekening mee dat zorgen van ouders over het mediagedrag van hun kind niet altijd hoeven te betekenen dat het kind ook problematisch gedrag vertoont. Voornamelijk wanneer ouders (nog) niet zijn geïnformeerd over (on)gezond mediagebruik.

“Denk aan een gesprek op school met ouders indien er vermoedens zijn van balansverstoring.”

“Informeer ouders en nodig ze uit om aan de bel te trekken bij problemen of zorgen.”

“Ouders, samen met de jongere, uitnodigen voor een gesprek waarin bezorgdheid kan worden benoemd. Hierin kan gevraagd worden naar eventuele ondersteuning voor het gezin.”

“Telefonisch of in een gesprek met ouders verifiëren of ouders de zorgen ook zien en delen, die je als docent hebt.”

Bij een doorverwijzing worden ouders vanzelfsprekend betrokken. Houdt contact met de ouders tijdens het eventuele begeleidingstraject.

“Als school niet de juiste hulp kan bieden moeten de leerling én ouders doorverwezen worden.”

“Betrekt altijd de ouders bij het doorverwijzen naar de verslavingszorg.”

<i>Maatregelen op het gebied van Ouderbetrokkenheid</i>				
	Veel steun	Niet eenduidig	Nauwelijks steun	Complex in uitvoering
Ouders betrekken bij het opstellen van beleid	√			
Ouders informeren over beleid	√			
Ouders informeren over (on)gezond mediagedrag	√			
Ouders gespreksvaardigheden aanleren	√			
Ouders inlichten bij zorgen	√			
Ouders vervullen een signalerende functie	√			√
Contact houden met ouders tijdens begeleidingstraject	√			

Educatie

Wat betreft educatie geven experts aan dat het beter is voor scholen om zich, voor nu, te richten op de pijlers **beleid, signaleren en begeleiden en ouderbetrokkenheid**. De educatieve pakketten zijn tot dusver niet effectief bewezen. Over het algemeen zijn experts voorstander van het aanbieden van een apart vak “mediawijsheid”. Echter realiseren zij zich ook, dat dit waarschijnlijk voor veel scholen niet haalbaar is, in verband met de volle programma’s.

“Tot nu toe zijn er nog geen effectief bewezen educatie activiteiten met betrekking tot gamen en sociale media. Er zijn wel docententrainingen rondom het signaleren van problematisch gamen en sociale mediagebruik. Tot die tijd moeten we daarop inzetten.

<i>Maatregelen op het gebied van Educatie</i>				
	Veel steun	Niet eenduidig	Nauwelijks steun	Complex in uitvoering
Aanbieden apart vak “mediawijsheid”	√			√
Educatief lespakket in het curriculum		√		√

Voorbeeldreglement Gamers en Sociale Media

Onze school wil bijdragen aan het welzijn van de leerlingen en medewerkers. Dat kan alleen wanneer de regels die zijn opgesteld voor iedereen gelden en wanneer zowel leerlingen als medewerkers zich aan de regels houden. Ook voor gamegedrag en sociale mediagebruik gelden regels. De regels rondom gamen en sociale media zijn bedoeld om:

- leerlingen te helpen om te gaan met verleidingen rondom gamen en sociale media;
- problematisch gamegedrag en sociale mediagebruik van leerlingen te voorkomen.

De genoemde regels gelden voor de dagelijkse gang van zaken op school. Wanneer er buiten school onder verantwoordelijkheid of in naam van de school activiteiten plaatsvinden, beschouwt de school het als haar verantwoordelijkheid om met organisatoren en andere betrokkenen afspraken te maken over het gamegedrag en sociale mediagebruik.

Gedragsregels

1. Het gebruik van mobiele telefoons in de les is niet toegestaan tenzij de docent toestemming geeft voor het gebruik van de mobiele telefoon voor lesdoeleinden. Wanneer de mobiele telefoon niet wordt gebruikt, wordt deze ingeleverd in de telefoentas.
2. Het is niet toegestaan om tijdens de les te gamen.
3. Tijdens lessen maken docenten geen gebruik van een mobiele telefoon tenzij dit is bedoeld voor lesdoeleinden. Onderwijzende en ondersteunende medewerkers hebben een voorbeeldfunctie voor leerlingen.
4. Voor elke medewerker geldt dat hij of zij enkel vrienden wordt van (ouders van) leerlingen op sociale media via een werkaccount. Met ouders en leerlingen worden afspraken gemaakt over de functie en de tijden van het contact. Het contact wordt beperkt tot school gerelateerde onderwerpen.

Door de school wordt de naleving van de gedragsregels gecontroleerd. Bij het overtreden van de regels rondom gamegedrag en sociale mediagebruik, volgt een waarschuwing. Bij een tweede overtreding wordt de mobiele telefoon gedurende één schooldag ingenomen. Wanneer de overtreding plaatsvindt tijdens een buitenschoolse activiteit, wordt de mobiele telefoon ingenomen gedurende de activiteit. Aan het einde van de lesdag krijgt de leerling de mobiele telefoon weer terug. Als de mobiele telefoon vaker dan één keer per week wordt ingenomen, volgt een gesprek en worden ouders op de hoogte gesteld.

Signaleren & Begeleiden

1. Medewerkers zijn getraind in het herkennen van signalen van zowel problematisch als gezond gedrag.
2. Medewerkers worden getraind in gespreksvaardigheden.
3. Er wordt een protocol opgesteld waarin vermeld staat door wie er wordt gesignaleerd en de manier waarop er zal worden begeleid.
4. Er wordt een mediacoach ingesteld die medewerkers op de hoogte houdt van de recente ontwikkelingen op het gebied van mediagebruik.

Omgeving

1. Ouders worden geïnformeerd over het huidige beleid van de school.
2. Om ouders te betrekken zijn de ouders vanuit de ouderraad of medezeggenschapsraad gevraagd mee te denken over het beleid. Er wordt herhaaldelijk gecontroleerd of het beleid aansluit bij de visie van ouders.

3. Ouders worden geïnformeerd over gezond en problematisch gamegedrag en sociale mediagebruik en kunnen gespreksvaardigheidstrainingen volgen om het gamegedrag en sociale mediagebruik bespreekbaar te maken.
4. De school informeert ouders wanneer er zorgen zijn over het gamegedrag of sociale mediagebruik van het eigen kind.

Wanneer regels rondom gamegedrag en sociale mediagebruik worden aangepast, worden ouders middels de nieuwsbrief op de hoogte gesteld. Daarnaast worden ouders geïnformeerd over informatieavonden. Indien nodig kunnen ouders gevraagd worden voor een gesprek over de leerling. Ook is het voor ouders mogelijk om zelf een gesprek aan te vragen met de mentor van de leerling.